УДК 821.161.2.0''16''-055.2

О. В. Щербак,
аспірант
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
Sherbak.len@yandex.ua

ЖІНКИ У ГУСТИНСЬКОМУ ЛІТОПИСІ

У статті проаналізовано жіночі постаті в історико-літературній пам'ятці XVII ст. – Густинському літописі. У цьому творі йдеться як про українські, так й іноземні історичні персоналії, що свідчить про намагання літописців подати широку панораму українського життя на тлі європейських реалій давнини. Серед поширених типів жінок, зображених у літописі, – історичні діячі, релігійні постаті (черниці), грішниці, вінценосні особи тощо. Зазначено, що бароковий характер літопису наклав певний відбиток на трактування образів жінок, запозичених із попередніх хронографічних творів, які були джерелом для Густинського літопису.

Ключові слова: *жінка, літопис, історична постать, князь, княгиня, король, королева, імператор, імператриця, Київська Русь, Візантія, Польща, Московське князівство, українська література, черниця, наложниця, жона.*

Постановка проблеми. Густинський літопис, створений в другій половині XVII століття, є однією із найцінніших пам'яток українського літописання епохи бароко. Жіночі постаті у даному літописі окремо не аналізувалися в літературознавчій науці, хоча знайшли помітне місце поряд із постатями чоловіків і на них варто звернути увагу. За зразком до "Повісті минулих літ" Густинський літопис починає свою оповідь від найдавніших часів (всесвітнього потопу і Ноєвого ковчега) до кінця XVI ст. – років зародження Запорозької Січі. Відтак, чимало подій, описаних у так званому Літописі Руському, віддзеркалені і у Густинському літописі. Це стосується і образів жінок, про які тут містяться такі ж оповіді, як і в творах попередніх періодів, подекуди з незначними змінами (княгиня Ольга, Рогніда, Анна Візантійська, Янка Всеволодівна, Гертруда Меранська та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню цього твору присвятили свої праці такі науковці, як А. Єршов [1], О. Толочко [2], М. Марченко [3], В. Перетц [4], Д. Мишко [5], Ю. Мицик [6] та ін.

Мета – опис та аналіз жіночих постатей, які згадані у Густинському літописі.

Виклад основного матеріалу. У Густинському літописі є кілька жіночих постатей – представниць найдавнішої історії, зокрема Семіраміда, цариця Асирії і Вавилону, яка згадана в переліку вавилонських правителів – "по Нини Семирамис, жена Нинова, иже и стенами каменными огради Вавилонъ, и премногу украси градъ..." [7: 10]. Але, як це часто бувало, жінок-правительок намагалися якнайшвидше позбутися, що і зробив син Семіраміди, вбивши її, тому що вона нібито "понеже нудяше его на скверное смѣшение" [7: 10]. І хоча версія звабления сина матір'ю вважається легендою, як і історія про царя Едіпа, однак у ті часи бувало різне, і якщо навіть єгипетський фараон, якого шанували як сина бога Амона, мав право бути першим чоловіком у своїх дочок перед тим, як вони виходили заміж (а нерідко дочки й ставали дружинами батька-фараона і народжували від нього дітей), то нема нічого дивного в тому, що Семіраміда могла спокушати свого сина як законного наступника його батька, щоб залишитися на престолі як цариця.

Однією із найвідоміших жінок в історії України є княгиня Ольга, дружина київського князя Ігоря, яка після смерті чоловіка протягом більше 20 років фактично керувала державою як регент від імені свого сина Святослава, котрий більшість часу проводив у походах. Життєпис першої руської княгині-християнки у Густинському літописі повторює її літописну біографію з "Повісті минулих літ", щоправда, у дещо спрощеному вигляді. Зокрема, у словах про те, що Ольгу привезли з Плескова, додано "си есть изъ Пъскова" [7: 30], імовірно для кращого розуміння читачами, або ж ці слова додані вже у період перебування України у складі Росії, на знак того, щоб вказати на російське походження княгині. Окрім цього до відмінностій життжєпису Ольги в "Повісті" і в літописі можна віднести те, що у частині оповіді про першу помсту Ольги древлянам за вбивство свого чоловіка Ігоря, вона не наказувала їхнім послам, щоб їх несли у лодіях, а сказала лише: "… пойдѣте нынѣ въ лодия ваша, азъ же утро призову васъ и еже хощете, сотворю" [7: 33]. Тим часом Ольга звеліла викопати глибокий рів, і вранці "послався по их, повелѣ ихъ в роръ въметати живыхъ и землею присыпати" [7: 33]. Тобто відсутнє підкреслення хитрості Ольги, яка за "Повістю" легко обдурила послів, котрі не зрозуміли її натяку на те, що "лодії" стануть їхніми трунами. Окрім цього, у Густинському літописі відсутня звичайна для житій святих похвала Ольги після смерті, як у "Повісті минулих літ".

Не менш суперечливим образом давньоукраїнської жінки виступає Рогніда, дочка полоцького князя Рогволда, язичницька дружина київського князя Володимира Великого. Загалом її історія збігається з "Повістю". Проте, Густинський літопис додає й дещо нове в життєпис Рогніди, а саме легенду про прийняття нею християнства та постриг у монастир. Після того, як князь Володимир обвінчався з сестрою візантійських імператорів Анною, він прийшов до Рогніди зі словами, що відтепер може мати

© Щербак О. В., 2014

лише одну законну дружину-християнку і сказав: "Ты же избери себѣ от вельмож моихъ, его же хощеши, и сочетаю тя ему" [7: 45]. Рогніда ж відповіла: як колишня княгиня вона не згодна бути нижчою за будь-якого підданого князя і бажає охреститися і прийняти постриг, щоб також здобути спасіння душі. Почувши це, її син Ярослав вимовив: "хром сый от чрева матере своея, иже бѣ при ней сидя, егда услыша сия словеса от матере своея, здравь бысть и начат ходити, доселѣ не ходивъ" [7: 45]. Після цього Рогніда стала черницею під іменем Анастасія.

Помітною жіночою фігурою в історії Київської Русі є дочка київського князя Всеволода Ярославича Янка. Відомо, що вона була заручена з візантійським царевичем Костянтином Дукою, але весілля не склалося, тому Янка згодом постриглася в монастирі св. Андрія, який у Києві заснував її батько. "Густинський літопис" копіює записи "Повісті" про те, як Янка поїхала до Константинополя з місією привести звідти нового митрополита в Київ. Однак її місія не увінчалася успіхом, бо митрополит, якого вона привела – Іоанн Скопець – був старий, немічний, невчений і взагалі скоро помер. Автор "Густинського літопису" повторив цю частину "Повісті" майже слово в слово, на що вказує характеристика Іоанна киянами: "Се мертвецъ пришолъ к нам" [7: 62]. Також у літописі є запис про смерть Янки, знову ж таки, аналогічний до "Повісті".

Першій дружині Всеволода Ярославича, імовірно візантійській принцесі з роду Мономахів, матері київського князя Володимира Мономаха, у "Густинському літописі" приділено більше уваги, ніж у "Повісті минулих літ". Крім відомої із "Повісті" фрази про те, що "родися у Въсеволода сынъ Володымеръ Мономахъ от царевны греческой" [7: 54], "Густинський літопис" зазначає, що князь Ярослав Мудрий любив свого сина Всеволода найбільше, тому навіть "ему же и жену поемъ у царя Греческаго" [7: 54]. Зрозуміло, що Мономахівна (її інколи ще називають Марією або Анастасією) була бажаною нареченою для руських князів, до неї ставилися з повагою, як до представниці імператорської родини, про що свідчить також і шаноблива згадка про неї її сина Володимира в його знаменитому "Повчанні дітям", де він пише, що "Азъ худый дѣдомъ своимъ Ярославомъ, благословленымъ, славнымъ, наречный въ крещении Василий, русьскым именем Володимиръ, отцемъ възлюбленымъ и матерью своею Мьномахы…" [8: 30].

Жінці, яка спокушала і мучила преподобного Мойсея Угрина в першій половині XI ст., невідомій на ім'я полячці, присвячена багата на художні засоби, розлога оповідь у "Києво-Печерському Патерику". "Густинський літопис" згадав про неї, коли розповідав про бунт та "міжусобні чвари" в Польщі за правління короля Болеслава Хороброго, коли "и оную безъстудную убиша, иже мучаше преподобнаго Моисея Угрина" [7: 52].

Одним із найцікавіших і непересічних образів жінок у давній українській літературі є дружина галицького князя Ярослава Осмомисла Ольга Юріївна. Цей образ, як і більшість інших, також вторинний, бо про Ольгу вперше згадано в Київському літописі, проте Густинський літопис містить дещо повніші відомості про цю жінку.

Ольга була дочкою київського князя Юрія Долгорукого, засновника Москви, онукою Володимира Мономаха, яка вийшла заміж за галицького князя Ярослава Осмомисла. Але її шлюб з ним не був щасливим, бо "понеже Ярославъ Галицкий не любяша ея и сына своего Володымера, его же имъ с нею" [7: 95], а завів собі коханку, жінку на ім'я Настя, з якою мав сина Олега, якого хотів бачити своїм наступником на галицькому престолі. Тому Ольга з сином змушена була тікати до Польщі і ховатися там протягом восьми місяців. Однак, на радість Ольги, галичани, які дуже поважали свою княгиню і не терпіли бруду на княжому ложі, "возъмятошася на Настаску и возъгнѣщше огнь яша и сожгоша ю" [7: 95], про що повідомили Ольгу, яка швидко повернулася з сином до чоловіка. Та, певно, злагоди між подружжям все одно не було, тому згодом Ольга знову втекла з Галича, цього разу до свого родича, князя луцького. Ярослав Осмомисл же, довідавшись про місцезнаходження своєї дружини, "посла ко Ярославу Изяславичу Луцкому, да пустит къ нему княгиню со сыномъ" [7: 96], на що луцький князь відмовив, але після того, як Ярослав Осмомисл пригрозив йому війною з поляками, той, злякавшись, відіслав Ольгу до її брата Михайла в Торки, "а со Ярославом Галицкимъ помирися" [7: 96]. Потому ж Ольга перебралася в Чернігів до свекра свого сина Володимира, який, у свою чергу, відіслав її в Москву до її брата, князя Андрія Боголюбського. Згодом, у Москві Ольга постриглася черниці, бо "в иночествѣ же имя ей бѣ Ефросиния" [7: 100]. Так у Москві, більше не повернувшись до чоловіка в Галич, Ольга й померла 1181 або 1182 року, і похована була у Володимирі в церкві Пресвятої Богородиці. Востаннє імя Ольги зринає у "Густинському літописі" з приводу поділу спадку Ярослава Осмомисла, який заповів Олегу, сину своєї коханки Настаски, Галич, а Володимиру – Перемишель, бо Володимир "бысть от Олги Юръевны, сестры Всеволода Московского" [7: 102], яку Ярослав не любив. Потім же батько також повелів синам "цѣловати крест" [7: 102] на знак клятви, що Володимир ніколи не посягне на володіння свого єдинокровного брата Олега, якої Володимир, звісно, недотримався, і через певний час вигнав Олега з Галича. Варто також зазначити, що Володимир Галицький є одним із персонажів знаменитого "Слова о полку Ігоревім", і, як вважають деякі дослідники (зокрема І. Махновець [9]), його автором. Окрім цього, відома героїня "Слова" Ярославна (за припущеннями Єфросинія), дружина новгород-сіверського князя Ігоря, була сестрою Володимира, а відтак – дочкою Ольги Юріївни.

Взагалі, всесвітня історія знає багато прикладів подружньої невірності монархів, які навіть зрікалися законних дружин. Як приклад до життєвої драми Ольги Юріївни можна навести Елеонору Аквінтанську, королеву Англії і Франції, чоловік якої Генріх Анжуйський багато років зраджував з леді Джейн Кліфорд, або "Прекрасною Розамундою", тоді як стосунки самої подружньої пари давно перестали мати любовний характер, а сама королева перебувала в ув'язненні через повстання проти короля. Хоча офіційно Розамунда, так само, як і Настка, була засуджена церковною і світською владою (інакше й бути не могло), народна традиція навпаки зберегла про неї світлу пам'ять, створивши легенди про ніжну й скромну Розамунду, яку жорстоко вбила зла королева Елеонора. Достеменно невідомо, чи справді коханку Ярослава Осмомисла народ спалив на вогнищі, але Розамунда померла тихо й мирно, замолюючи гріхи в монастирі [10: 113-114].

До "кочових" образів давньоукраїнських літописів можна віднести також Гертруду Меранську, дочку герцога Меранського Бертольда Четвертого, сестру французької королеви Агнеси, дружину короля Угорщини Андраша Другого, яка вперше згадана у "Галицько-Волинському літописі". Оскільки Гертруда мала великий вплив на свого чоловіка, а також допомагала своїм родичам зайняти високі посади при угорському дворі, й більше того, в часи перебування Андраша в походах, керувала державою як регент, угорська знать і народ буквально ненавиділи свою королеву. Надто ще й через те, що вона, як вони вважали, втягнула свого чоловіка у криваву боротьбу за владу з його братом Імре, а також із герцогом Швабії Філіпом. Про ці події коротко йдеться у "Галицько-Волинському літописі", а от "Густинський" містить запис про ганебну смерть Гертруди, коли "сущу же королю в пути, воста нѣкто Владыславъ, бояринъ галицкий, и со галичаны хотѣ убити короля. И тогда убиша жену его…" [7: 113]. Варто додати, що вбивство Гертруди, яку, як свідчать перекази, дуже любив король Андраш, стало причиною селянської різанини в країні, влаштованої самим королем, який вважав селян винними у смерті його коханої дружини. Попри свою не найкращу репутацію в історії, Гертруда була матір'ю Єлизавети Угорської, знаменитої католицької святої.

Подібними до Гертруди у "Густинському літописі" є постаті польських княгинь-королев Рикси Лотарингської та Христини (Ангеси) фон Бабенберг. Перша з них, Рикса, дочка саксонського пфальцграфа, була дружиною короля Польщі Мешка Другого Ламберта і мати Казимира Відновителя. У літописі подано загалом негативний образ цієї королеви, яка "владяще" [7: 52] своїм чоловіком, королем Мешком, за що він "от всѣхъ ненавидимъ бяше" [7: 52] і був прозваний П'яницею, бо ні в чому іншому не міг дати ради. Коли ж Мешко Другий помер, "изгнаша из землѣ и Риксу королевую, и зъ сыномъ ея Казимѣромъ" [7: 52], який, однак, потім все-таки успадкував трон, а його дружиною стала київська княжна Марія Доброгніва. А Рикса закінчила свої дні, як і більшість інших королев-удів, у монастирі.

Агнесу фон Бабенберг, дочку Леопольда, маркграфа австрійського і тітку німецького імператора Фрідріха Барбароси, дружину Владислава Вигнанця, короля Польщі, яку автор літопису називає Христиною, він характеризує приблизно так само, як і Риксу Лотарингську, навіть дещо схожими словами. Згідно з літописом, Владислав Другий "имѣ жену изъ Немѣць Христину, яже Владиславом, мужемъ своим, въладѣаше, а не Владыславъ нею" [7: 80], та ще й підбурила його, як зазначає автор, на війну проти його братів. А далі літопис нагороджує Владислава певним кліше, на зразок до Мешка, чоловіка Рикси, що через свою жінку, він "от всѣхъ ненавидимъ бысть" [7: 80].

Імовірно, літописець, при створенні свого зведення, посилався не лише на вітчизняні, а й на іноземні середньовічні джерела, які негативно ставилися до дружин монархів, які втручаються у державні справи. Якщо король чи князь не користувався популярністю у народу та церкви, то в цьому часто звинувачували його жінку, яка, зазвичай, була чужинкою в країні свого чоловіка. Щоправда, коли монарх був успішним, то його дружину навпаки возвеличували та поважали за допомогу своєму чоловіку.

Прикладом такої жіночої постаті можна назвати Анну, дружину князя галицького Романа Великого і матір Данила Галицького. Анна, на думку дослідників, родичка візантійського імператора Ісака Ангела, стала однією із провідних жіночих постатей не лише давньої історії України, а й давньої її літератури, зокрема Галицько-Волинського літопису, який досить детально описує її життя після смерті чоловіка, князя Романа. Густинський літопис приділив їй скромніше місце, дещо скоротивши і спростивши розповідь про неї. Так, цей літопис повідомляє про те, що після загибелі Романа "Романовая побѣже зъ Володымера и з дѣтми ыъ Ляхи ко Лешку, королю Полскому" [7: 110], який дуже приязно її прийняв, незважаючи на те, що вони з Романом колись ворогували, завдяки тому, що "Лешкова бо мати Елена бяше дщи Всеволода, рожоного брата Романова" [7: 110] (за Густинським літописом мати Лешека Білого Олена справді була дочкою галицького князя). Потім Анна згадується тоді, коли галичани посадили її сина Данила на галицький престол, а вона "прийде же к нему к нему и мати его, радующися, яко видѣ сына своего на княжении отчемъ" [7: 112]. Однак, оскільки Анна боролася не лише за права своїх синів, Данила і Василька, на батьківський спадок, а й за статус регента при них для самої себе, галичани "возненавидѣша и изгнаша от себе Романовую, матеръ младаго князя Данила" [7: 112], та, згодом, за допомогою угорського короля Андраша, вона знову повернулася в Галич. Востаннє особистість Анни в Густинському літописі зринає, коли галичани запросили до себе "княжити" Мстислава Удатного, а вона з

сином Данилом втекла в Угорщину. На жаль, Густинський літопис лише окреслює деякі віхи життя галицької княгині-вдови, фактично не даючи оцінки цій жінці, тоді як Галицько-Волинський літопис свідчить про те, що до неї ставилися шанобливо і з повагою. Очевидно, таке ставлення до Анни, яка поводилася доволі нехарактерно для жінки тих часів, прагнучи для себе влади, а не лише ролі покірної вдови і матері, зумовлено тим, що її син Данило не тільки здобув галицький престол й згодом прийняв титул короля, а й став одним із найзнаменитіших і найбільш шанованих монархів середньовічної України, тож зрозуміло, що й про його матір хроністи писали винятково з повагою.

Марію Доброгніву, дочку Володимира Святославича від Анни Візантійської, сестру Ярослава Мудрого і дружину польського князя Казимира Відновителя, "Густинський літопис" також не обійшов увагою. Коли польська знать повернула на престол королівства вигнаного колись сина Мешка Другого і Рикси Лотарингської Казимира, то "дана бысть ему жена Мария Володымервна, рожденная от Анъны, царевны Греческой, сестра Ярославля, иже остави свою вѣру гръческую мужу, к воли и проименовавъше ю Доброгнѣва въмѣсто Марии. И выда Казимеръ Ярославу за вѣно людей осмъсотъ", еже нѣкогда поплѣнилъ бѣ Болеславъ" [7: 53]. Хоча, здавалося б, якихось значних заслуг у неї немає ні перед історією Київської Русі, ні перед історією Польщі, її ім'я міцно закарбувалося у народній пам’яті. Можливо тому, що на відміну від багатьох інших жінок, ім'я сестри Ярослава і польської королеви залишилося відомим, скоріше за все, завдяки тогочасним польським анналам. Окрім цього, ім’я Марії збереглося з глибини віків, як один із прикладів налагодження зв’язків Ярослава Мудрого з іноземними державами шляхом династичних шлюбів, так само, як і імена знаменитих Ярославових дочок.

Варто також додати, що весілля Марії і Казимира, за переказами, відбулося в один день із весіллям сестри Казимира Гертруди із сином Ярослава Мудрого Ізяславом. Особистість княгині Гертруди відіграла помітну роль в епізоді з "Києво-Печерського патерика", коли князь Ізяслав хотів вигнати з Київської землі неугодних йому ченців, а княгиня застерегла його від цього, пригадавши, як у Польщі Болеслав Хоробрий почав гоніння на чорноризців, за що потім був покараний бунтом і міжусобною війною. У "Густинському літописі" Гертруда згадана лише у записах про втечу Ізяслава під час чергового заколоту в Києві до Казимира, "имѣяше бо за собою сестру Казимерову" [7: 57]. Є також лаконічний запис про смерть княгині, яка "переставилася" 1107 року, і була "Святополча мати" [7: 72] – скоріше за все, мова йде саме про Ізяславову дружину Гертруду.

Цікавою постаттю у "Густинському літописі" є Марія Аргіра, ймовірно, дочка візантійського імператора Романа Аргіра й дружина сина візантійського дожа, яку літописець називає "княгиня Венецкая". Ця жінка увійшла в історію і удостоїлася згадки навіть у літописі України, до якої вона не мала жодного відношення, завдяки тому, що "водою ніколи лиця свого не мила, а тільки росою або водками многоцінними", через що "жива сущи возсмердѣся, яко никтоже при ней ни единого часа возможе стерпѣти, смрада ради" [7: 47]. Запис зроблено з приводу її смерті 999 року, яку автор називає карою Божою за окаянне життя. Окрім того, що Аргіра роками не милася, вона також була надзвичайно багатою, "великая нах всѣхъ людей роскошница" [7: 47], і "пища же ея такожде паче ума многоцѣнъна и сластна бяше" [7: 47]. Важко сказати, що є перебільшенням – чи незліченні багатства Аргірі приписали через її примху мастити тіло лише маслами та бальзами, а не водою, чи народний поголос вигадав те, що вона "возсмердѣся", ненавидячи її через незліченні багатства, чи може й те й те було правдою. Подібним прикладом може бути Маргарита Тірольська, німецька герцогиня XIV століття, яка, будучи ззовні цілком нормальною жінкою, увійшла в історію як найпотворніша жінка усіх часів та народів, яку англійський письменник Льюїс Керрол навіть використав як прототип однієї із героїнь своєї "Аліси", Герцогині. Хай там як, а постать Аргіри справді непересічна й оригінальна не лише для "Густинського літопису", а й для всієї давньої української літератури, де жіночі образи загалом виглядають шаблонно.

Не оминув увагою "Густинський літопис" також і кількох візантійських імператриць, зокрема святу Феодору та сестер Зою і Феодору Порфирородних. Блаженна імператриця Феодора, дружина імператора-іконоборця Феофіла, яка у IX ст. правила як регент від імені свого сина Михайла П’яниці і сприяла розвитку іконописання у Візантійській імперії, згадана кілька разів у фразах "…царъ Греческий Михаилъ со материю своею Феодорою" [7: 26]. Важко назвати це повноцінним образом, однак, можна зробити висновок, що Феодора справді була досить визначною фігурою в історії тих часів і як жінка мала дуже великий вплив на державні справи, якщо її імя йде поряд з іменем її сина – законного монарха. Така сама доля у "Густинському літописі" спіткала дружину польського князя Казимира Справедливого і матір Лешека Білого Олену Зноємську, яка згадана лише як "матка его" [7: 107], певно, тому, що, як і Феодора, грала помітну роль в історії Польщі, бо також мала статус регента.

Зоя Порфирородна є однією із найвідоміших у світовій історії жінок-правительок, які хоч і забовязані були "ділитися" троном зі своїми чоловіками, але все ж мали реальну владу. Зоя, дочка і спадкоємиця візантійського імператора Костянтина Восьмого, за своє життя змінила трьох чоловіків, але з жодним не нажила дітей чоловічої статі. За переказами, Зоя наказала втопити свого першого чоловіка Романа Аргіра (до речі, батька тієї самої Марії Аргіри, яка все життя не милася), після чого взяла за чоловіка Михаїла,

чий син по смерті батька, якого "Зоя царица въмѣсто сына воскорми и царем сотвори. Он же неблагодарный удали ю от царства и въ монастырѣ во чернечество нужею постреже" [7: 53]. Однак візантійці збунтувалися проти такого гноблення своєї законної правительки, вбили Михаїла, а Зою, разом із сестрою Феодорою, знову поставили на царство. Про все це розповідає "Густинський літопис". Згодом Зоя знову вийшла заміж за Костянтина Мономаха, імовірно, батька майбутньої дружини київського князя Всеволода Ярославича, діда Володимира Мономаха.

Сестра ж і співправителька Зоїна Феодора названа в "Густинському літописі" її дочкою і дружиною останнього чоловіка Зої, того ж таки Костянтина Мономаха – "умре царъ Греческий Константинъ Мономахъ, и царствова по немъ жена его Феодора Порфирогенит, дщи Зоина" [7: 54]. Феодора справді правила самостійно після смерті сестри та її чоловіка, але через два роки померла і "и наста по не Михаилъ Стратоникъ" [7: 55]. До речі, смерть імператора Костянтина Мономаха і початок самостійного царювання Феодори 1054 року припадає на час розколу єдиної християнської церкви на східну православну і західну католицьку. Можна припустити, що саме відсутність сильного монарха-чоловіка у Візантійській (чи Ромейській) імперії посприяло цій історичній події, внаслідок якої дві найбільші християнські церкви світу майже на тисячоліття стали ворогами.

Важливе місце у "Густинському літописі" зайняли дві дружини одного із найвідоміших польських королів Владислава Ягайла – Ядвіга та Софія. Ядвіга була чи не єдиною жінкою в історії Польщі (за винятком хіба що жившої пізніше Анни Ягелонки), яка через відсуність спадкоємців чоловічої статі формально успадкувала трон Польського королівства. Формально, тому що реально вона не керувала державою жодного дня. Батько Ядвіги, король Польщі та Угорщини Людовік, помер, коли їй було всього 13 років, і король, у якого не було синів, заповів престоли двох королівств своїм донькам – Ядвізі і Марії. В Угорщині певний час від імені свої дочки правила її мати Єлизавета Боснійська, а Ядвіга 1385 року була коронована і отримала титул "короля" Польщі, вочевидь тому, що держава дотримувалася салічного закону, згідно з яким жінка не могла успадкувати трон. А вже за кілька місяців була підписана Кревська угода, за умовою якої чоловіком Ядвіги і повноправним королем Польщі ставав литовський князь Ягайло. "Густинський літопис" повідомляє, що після смерті короля Людовіка, "Ягелло, князь Литовъский, обранъ ест за короля до Полщи, и дана ест в малъженство Ядвига Людвиговна, с нею же и короноваңъ бысть" [7: 131], тобто автор літопису стверджує, що Ягайло і Ядвіга були коронованні разом, а значить Ядвіга навіть де юре не займала польський престол самостійно. Щоправда, деталі особливого значення не мають, тому що Владислав Ягайло, на відміну від деяких західноевропейських чоловіків спадкових королев, був не королем-консортом (тобто лише за правом дружини), а повноправним помазанним монархом, про що свідчить хоча б те, що після завчасної смерті Ядвіги, в якої не було дітей, Ягайло правив Польщею ще багато років і ще тричі одружувався.

Взагалі, сама Ядвіга досі залишається однією із найвідоміших і найшанованіших постатей в історії Польщі завдяки своєму знаменитому чоловіку. До того ж перекази свідчать, що юну Ядвігу (їй же було всього 13 років), яка чи не хотіла чи боялася виходити заміж за старшого за неї іноземного князя, переконували в доцільності цього шлюбу священики, бо ж вона мала можливість навернути в католицьку віру цілий язичницький народ (тобто литовців). Цей факт, а також доброта і набожність, якими була відома Ядвіга, послужили приводом її канонізації у кінці XX ст.

Софія з литовського роду Гольшанських була четвертою і останньою дружиною Ягайла, матір'ю двох його синів і спадкоємців Владислава і Казимира. "Густинський літолітопис" згадує її як дочку Київського князя-намісника Іоанна і називає Анною – "Витовт посади на Киевъскомъ княжении Иоанна Олгимундовича, или Борисовича. Сей Иоанъ потом отдаде дщер свою Софию за Ягелла, короля Полского, року 1419" [7: 131]. Далі під тим же 1419 роком міститься окремий, точніший запис про одруження Ягайла "київського князя Іоанна з Анною" і зазначено зокрема, що "а се уже ему четвертая бысть" [7: 133]. Очевидно, польська королева Софія удостоїлася від літописця честі знайти своє місце в його творі, бо він вважав її дочкою київського князя, нехай вже й несуверенного, але вже ж свого, хоча, насправді Іван Ольгемундович був дідом Софії, а не батьком. До речі, рік весілля Ягайла і Софії також не зовсім точний, бо одружилися вони трохи пізніше, 1421 або 1422 року [11]. Що ж стосується імені королеви, яку "Густинський літопис" нарік Анною, то, можливо, це або було її друге ім'я, або літописець переплутав її з другою дружиною Ягайла Анною Цельською, або з рідкою тіткою Софії Анною, сестрою її батька Андрія, яка згідно деяких версій була мазовецькою княгинею.

Подібна участь, між іншим, спіткала і відому Софію Палеолог, яку літопис також назвав Анною. Софія була дочкою деспота Мореї Фоми Палеолога та його дружини Катерини Ахайської, яка вийшла заміж за Великого князя Московського Іоанна Третього і стала матір'ю Василя Третього, а відтак бабцею горезвізного Іоанна Грозного. Згідно з переказами та літописними записами, Софія була жінкою дуже гордовитою і власною, намагалася впливати на державні справи, а також відрізнялася рідкісною середземноморською красою, завдяки якій, точніше завдяки своєму скульптурному зображенню вона відома в сучасному світі. Хоча, навіть згідно з коротким записом про неї у "Густинському літописі", Софія таки грала роль у зовнішньополітичному житті Московського князівства. Восхваляючи "хороброго

лицаря" князя Іоанна за те, що він виступив проти татарського гніту (як відомо, після захоплення руських земель монголо-татарами в 1237-1242 рр. тамтешні князівства, зокрема Московське, протягом приблизно двохсот років платили дань Золотій Орді), літописець зазначає, що він зважився на цю боротьбу "з намовы жони своея Анъны Грекини" [7: 143]. Також ремарка стосовно Софії міститься у доволі широкій оповіді про дочку князя Іоанна Олену, котра "родися от Анъны дщери Фомины Палеолога, деспота Пелопонезу" [7: 140].

Ця Олена була видана заміж за Олександра Ягелона, короля Польші і Великого князя Литовського, який просив у Іоанна миру і дочку його собі за жону, і той "яже обое сотвори" [7:140]. Неабияка увага і повага густинського літописця до Олени Московської пояснюється тим, що навіть попри обмеження своїх королівських привілеїв (як, наприклад, відмова у коронації, про що також повідомляє автор), вона "понеже не отступи от вѣры православныя греческия" [7: 142]. Однак, вірність Олени вірі своєї Батьківщини не була на той час винятком, бо, скажімо, дочка угорського короля Констанція, яка за два століття до того вийшла заміж за галицько-волинського князя Лева Даниловича, у свою чергу, зберегла віру католицьку (про неї літопис також згадує у зв'язку з її весіллям). Про те, чи терпіла галицька княгиня-королева якісь утиски з боку представників чужої Церкви, нам невідомо, а от зневага віросповідальних прав Олени Московської навіть ставала приводом для війн між Москвою та Литвою. Спочатку її батько Іоанн Васильович пішов війною на Олександра, "вину ему давъ, яко не создавъ женѣ своей, а его дщерѣ Еленѣ, церкви в замку Вииленскомъ, якоже обѣщался" [7: 141]. Потім, очевидно, умова таки була виконана, бо далі літописець пише, що Олена у Кракові не була коронована, тому що зберегла православну віру, і "имѣ себе церковъ на замку краковъскомъ, в ней же по обычаю рускому набоженство отправоваху" [7: 142]. Але московську княжну у Литві все одно не любили, а після смерті її чоловіка взагалі перестали поважати як королеву-удову, тому що брат Олени Василь Третій, у свою чергу, пішов війною на тодішнього князя литовського Жигмонта, брата Олександра, за те що "Елена, сестра его, въдова, не имѣяша унихъ чести" [7: 144]. Далі Олена згадується вже з приводу своєї смерті 1513 рокую Є навіть припущення, що Олена померла не своєю смертю, а її отруїли.

"Густинський літопис" відрізняється від давньоукраїнських історіографічних творів тим, що завдяки йому читач міг дізнатися буквально про всі віхи світової історії, починаючи від великого потопу і аж до середини XVI століття. Яскравим прикладом цього є короткі, але важливі відомості, наприклад, про перебіг Хрестових походів, завоювання турецьким султаном Мехметом Фатіхом Константинополя 1453 року, Реформацію Церкви в Європі тощо. Останнього, тобто Реформації, стосується, здавалося б, геть несподівана для українського літопису жіноча постать, – дружина засновника протестанства Мартіна Лютера. У літописі сказано, що "во дни Максимилиана, касаря греческого, в лето 1515 воста в землѣ Саской великий еретикъ Мартинъ Лютеръ, иже прежде бывъ мних, ксиенъдзъ и казнодѣя…И поят себе в жену Екатерину, такожде мнишку' [7: 147]. Доля Катарини фон Бора, саксонської дворянки, яка готувалася стати черницею, але, прочитавши реформаторські твори Мартіна Лютера, втекла з монастиря у бочці з оселедцями, щоб стати його дружиною і вірною помічницею, надихала не одне покоління протестантів чи просто тих, хто не був згоден з діями католицької церкви. Відлуння відважного і нечуваного для тих часів вчинку цієї жінки можна знайти і в знаменитому романі французького просвітника Дені Дідро "Черниця", де героїня після численних знущань з боку її "сестер у Христі" також зважується втекти з ненависного монастиря. Щоправда, автор "Густинського літопису", віруючий православний християнин, засуджує як Мартіна Лютера, називаючи його "великим єретиком", так і його дружину.

Не менш оригінальними є згадки про дружину монгольського хана Узкбека, а особливо про дочку кримського хана Менглі-Гірея. Перша з них – героїня відомого з російського Смоленського літопису сюжету про зцілення дружини монгольського хана Чамбека. Хоча в нашому літописі оповідь про ці події коротка, але ця жінка займала вагоме місце в історії Золотої Орди. Мається на увазі старша дружина правителя Золотої Орди Узбека Тайдула, матір його спадкоємців Тінібека і Джанибека. Тайдула, імовірно була дочкою візантійського імператора Андроніка Другого Палеолога, який вів політику мирного співіснування з могутньою монгольською державою, а тому віддав свою дочку в дружини їхньому хану. Існують легенди про те, що Узбек віддавав Тайдулі першість і наділяв її великою, порівняно з іншими жінками, владою, тому що вона якимось чином кожної ночі поставала перед ним ніби незайманою дівою. Вплив її зберігся й після смерті чоловіка, коли вона підтримала претензії на трон свого молодшого сина Джанибека, який, зрештою, і посів золотоординський трон 1342 року. У "Густинському літописі" знайшов відображення лише переказ про зцілення, згідно з яким, коли Тайдула, дружина татарського царя Чамбека захворіла, він покликав до себе відомого цілителя митрополита Київського (або Московського) Олексія, який "тамо шед, пѣвъ над нею молебенъ, здраву сотвори" [7: 130]. Хоча історики припускають, що відбувалося це вже після смерті Узбека-Чамбека, а насправді митрополита Олексія покликала сама Тайдула до свого хворого сина хана Джанибека, але, оскільки не могла повідомити відкрито про хворобу правителя (бо це було небезпечно), то вигадала, що хвора сама [12]. У всякому випадку, що стосується опису цих подій у "Густинському літописі", то одразу стає ясно, що образ самої Тайдули тут не головний, а принагідний, бо перед літописцем стояло завдання возвеличити, передусім, православну віру, за

допомогою якої пізніше канонізований митрополит Олексій зцілив її. Без сумніву саме заради цього літописець і включив цей епізод, який загалом не стосується української історії, до свого твору.

Особистість другої зі згаданих жінок встановити набагато важче. Під роком 1511 наявний запис про те, що кримський хан Миндикирей (Менглі-Гірей) "лукавецъ и непостоянъ, и гордяся, яка царъ Турецкий Баязетъ поять у его дщеръ" [7: 145]. Турецький цар – султан Баязид Справедливий, син Мехмета Фатіха (Завойовника) і батько Селіма Грозного, що ж до загадкової дочки Менглі-Гірея, то можна обережно припустити, що мова йде про Айше Хафсу, улюблену дружину Селіма Грозного і матір Сулеймана Пишного, яка більше відома в українській літературній традиції, як Валіде Султан. Згідно з найпоширенішою версією, Айше Хафса прибула до двору Селіма не як рабиня-наложниця, а як законна наречена, з якою спадкоємець престолу офіційно одружився, про що свідчить її високий статус, а також сам титул Валіде Султан, який, згідно з думками істориків, вона носила першою з матерів османських падишахів. Тому народна традиція і перекази вважають її дочкою кримського хана, бо лише мусульманська принцеса могла користуватися такими привілеями. Існують легенди навіть про те, що Айше Хафса – це англійська бранка, яку Менглі-Гірей продав в гарем турецького правителя. Не можемо стверджувати, що в "Густинському літописі" йде мова саме про цю жінку, до того ж рік, під яким записано про дочку кримського хана (1511), далекий від того, в якому Айше Хафса могла потрапити до гарему (це могло бути не пізніше 1493 року, бо 1494 вже народився Сулейман). Отож мова йде або про геть іншу особу, або мається на увазі подія, яка відбулася раніше.

Окрім суто історичних жіночих образів, в "Густинському літописі" є також і побутові. Наприклад, у творі знайшов місце сюжет про те, як до однієї жінки за відсутності її чоловіка завітали троє подорожніх і почали чіплятися до неї з безросомними пропозиціями, але жінка їм відмовила. Тоді ці подорожні запалили якусь річ, яку та жінка потім необачно вкинула до скрині, через що згоріла вся її хата (сама жінка не постраждала). Коли ж чоловік тієї жінки повернувся і спитав, що сталося, вона відповіла йому, що "яко Христосъ мя покара, ему же не дахъ, еже мя прошаше" [7: 144]. Чоловік же все зрозумів, зібрав людей у селі, разом вони наздогнали тих подорожніх і добряче побили. Також є лаконічні записи, наприклад, про жінку, яка народила 12 дітей, 11 з яких померли, а один, який вижив, виріс і став біскупом. Або ще про жіну, яка нібито народила дитинча, в середині якого жив змій і кусав те дитинча. Чи навіть про чутки, що якась жінка народила живе теля з двома головами і воно було "лежа же надолзѣ на позоръ людемъ" [7: 141].

У "Густинському літописі" зустрічається велика кількість записів про народження чи одруження дочок князів чи королів, але окремо про них не сказано більше нічого, і навіть якщо в історії вони відігравали якусь роль (окрім народження дітей-спадкоємців), важко назвати ці постаті повноцінними образами "Густинського літопису". І навпаки, є випадки, коли маловідома або й зовсім невідома в історії особистість знайшла своє місце на сторінках літопису. Як, наприклад, Рогніда, сестра київського князя Ростислава Мстиславовича, імовірно, дочка князя Мстислава Великого і Христини Шведської. Хоча вона, як і більшість інших жінок, згадана лише у зв'язку з певними подіями у житті їхніх батьків або чоловіків, але у Рогніди була своя маленька, проте цікава роль. Її брат, князь київський Ростислав, поїхав до Новгорода, втихомирювати народ, який збунтувався проти його сина Святослава, але на зворотньому шляху, коли був у Смоленську, захворів "и не хотѣ Рогнѣд, сестра его, пустити его от себе болъна" [7: 91] (тобто додому, в Київ). Але князь Ростислав так хотів стати ченцем у Києво-Печерській Лаврі, що відповів їй: "Аще богъ позволитъ живу доѣхати въ Киевъ, постригуся въ Печерскомъ монастырѣ от Поликарпа игумена; аще ли умру, да погребут мя въ церкви святого Феодора еже отецъ мой создалъ" [7: 91]. Тут знову бачимо подібну ситуацію, як з монгольскою ханшею Тайдулою і митрополитом Олексієм, коли літописцю важливо було показати святість князя, тоді як все інше відсувається на другий план, але все ж участь Рогніди у долі брата не могла лишитися поза увагою хоча б тому, що яскраво ілюструє милосердну і турботливу жіночу вдачу.

Висновки. Отже, проаналізувавши жіночий світ "Густинського літопису", його можна без перебільшення назвати "зарубіжним", бо значна частина оригільних жіночих постатей цього твору (тобто тих, які раніше у давніх українських творах не зустрічалися) є іноземними – від цариць стародавнього світу до московських княгинь. Якщо взяти до уваги літописи Київської Русі, то можна помітити тенденцію своєрідного "розширення кордонів" у давній українській літературі, коли хроністи не лише концентрувалися у вузьких межах історії держави, про яку вони писали, а й долучали до свого зведення й факти історії загальносвітової. Чи вважати, скажімо, венецьку княгиню Аргіру чи візантійську імператрицю Зою образами-персонажами давнього українського твору, враховуючи, що вони не мають жодного стосунку до української історії? На мою думку, варто, якщо їхні імена і факти з їхньої біографії зафіксовані в українському літописі. Вилучити їх з аналізу могли б історики, але не літератори, бо літературний образ залишається літературним, незалежно від того, до якого народу належала та чи інша історична особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Єршов А. Коли й хто написав Густинський літопис? / А. Єршов. – ЗНТШ. – Львів, 1930. – Т. 100. – Ч. 2. – 100 с.
2. Толочко О. П. Де було написано Густинський літопис? / О. П. Толочко // Історичний збірник : Історія. Історіографія. Джерелознавство. – Київ, 1996. – 99 с.
3. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.) / М. І. Марченко – К. : Вид-во Київ. університету, 1959. – 220 с.
4. Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI-XVII веков / В. Н. Перетц. – М. – Л. : Изд-во Академии наук СССР, 1962. – 55 с.
5. Мишко Д. І. Густинський літопис як історичне джерело / Д. І. Мишко // УІЖ, 1971. – № 4. – 77 с.
6. Мыцык Ю. А. Украинские летописи XVII века / Ю. А. Мыцык. – Днепропетровск : Б.и., 1978. – 46 с.
7. Полное собрание русских летописей. Т. 40. Густынская летопись. – СПб : Дмитрий Буланин, 2003. – 112 с.
8. Володимир Мономах. Повчання ; Статут Володимира Всеволодовича / Володимир Мономах. – К. : МАУП, 2006. – 30 с.
9. Махновець Л. Про автора "Слова о полку Ігоревім" / Л. Махновець. – К. : КДУ, 1989. – 262 с.
10. Диккенс Ч. История Англии для юных / Ч. Диккенс. – М. : Издательство Независимая Газета, 2001. – (Серия "История великих цивилизаций").
11. Рудзкі Э. Польскія каралевы [Електронний ресурс] / Э. Рудзкі ; [част. пер. з польск.] // Спадчына. – 1993. – № 6. – Режим доступу : http://pawet.net/library/history/bel_history/_books/rudzki/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B7%D0%BA%D1%96_%D0%AD._%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D1%96%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%8B_.html#2.
12. Кривцов Д. Рассказ о поездке митрополита Алексея в Золотую Орду в литературных источниках и историографии [Електронний ресурс] / Д. Кривцов. – Режим доступу : http://krotov.info/history/14/2/kriv2002.html.
13. Збірник козацьких літописів : Густинський, Самійла Величка, Грабянки. – К. : Дніпро, 2006. – 114 с.
14. Иконников В. С. Опыт русской историографии / В. С. Иконников. – К. : Императорский университет св. Владимира, 1908. – Т. 2. – Кн. 2. – 99 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Ershov A. Khto i koly napysav Gustyns'kyy litopys [When and Who Wrote Gustynsky Chronicle?] / A. Ershov. – ZNTSH. – L'viv, 1930. – T. 100. – Ch. 2. – 100 s.
2. Tolochko O. P. De bulo napysano Gustyns'kyy litopys? [Where was Gustynsky Chronicle Written?] / O. P. Tolochko // Istorychnyy zbirnyk : Istoriya, Istoriografiya. Dzhereloznavstvo [Historical Collection : History. Historiography. Source Studies]. – Kyiv, 1996. – 99 s.
3. Marchenko M. I. Ukrayins'ka istoriografiya (s davnikh chasiv do seredyny XIX st.) [Ukrainian Historiography (from Ancient Times to the Middle of the XIX Century)] / M. I. Marchenko. – K. : Vyd. Kyiv. universytetu, 1959. – 220 s
4. Peretz V. N. Issledovaniia i materialy po istorii starinnoy ukrainskoy literatury XVI-XVII vekov [Studies and Materials on the History of the Ancient Ukrainian Literature in the XVI-XVII Centuries] / V. N. Peretz. – M. – L. : Izd-vo Akademii nauk SSSR, 1962. – 55 s.
5. Myshko D. I. Gustyns'kyy litopys yak istorychne dzherelo [Gustynsky Chronicle as a Historical Source] / D. I. Mysko // [UIZh], 1971. – № 4. – 77 s.
6. Mytsyk Yu. A. Ukrainskie letopisi XVII veka [Ukrainian Chronicles in the XVII Century] / A. Mytsyk. – Dnepropetrovsk : B.i., 1978. – 46 s
7. Polnoe sobranie russkikh letopisey. T. 40. Gustinskaya letopis' [Complete Collection of Russian Chronicles. V. 40. Gustynsky Chronicle]. – SPb : Dmitriy Bulanin, 2003. – 112 s.
8. Volodymyr Monomakh. Povchannia ; Statut Volodymyra Vsevolodovycha [Instructions ; Charter by Volodymyr Vsevolodovych] / Volodymyr Monomakh. – K. : MAUP, 2006. –30 s.
9. Makhnovets' L. Pro avtora "Slovo o polku Igorevim" [About the Author "The Tale of Igor's Campaign"] / Leonid Makhnovets'. – K. : KDU, 1989. – 262 s.
10. Dickens Ch. Istoriya Anglii dla yunykh [History of England for the Young] / Ch. Dickens. – M. : Izdatel'stvo Nezavisimaya Gazeta, 2001. – (Seriia "Istoriya velikikh tsivilizatsiy").
11. Rudzki E. Polskiia karalevy [Polish Queens] [Elektronnyy resurs] / E. Rudzki ; [chast. per. z pol'sk.] // Spadchyna [Legacy]. – 1993. – № 6. – Rezhym dostupu : http://pawet.net/library/history/bel_history/_books/rudzki/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B7%D0%BA%D1%96_%D0%AD._%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D1%96%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%8B_.html#2.
12. Krivtsov D. Rasskaz o poezdke mitropolita Alekseya v Zolotuyu Ordu v literaturnykh istochnikakh i istoriografii [Story about the Metropolitan Alexis's Trip to the Golden Horde in the Literary Sources and Historiography] [Elektronnyy resurs] / D. Krivtsov. – Rezhym dostupu : http://krotov.info/history/14/2/kriv2002.html.
13. Zbirnyk kozats'kykh litopysiv : Gustyns'kyy, Samiyla Velychka, Grabianky [Collection of Cossack Chronicles : Gustynsky, Samiylo Velychko, Grabyanko]. – K. : Dnipro, 2006. – 114 s.
14. Ikonnikov V. S. Opyt russkoy istoriografii [The Experience of Russian Historiography] / V. S. Ikonnikov. – K. : Imperatorskiy universitet sv. Vladimira, 1908. – T. 2. – Kn. 2. – 99 s.

Матеріал надійшов до редакції 20.08. 2014 р.

Щербак О. В. Женщины в Густинской летописи.

В статье проанализированы женские фигуры в историко-литературном источнике XVII в. – Густинской летописи. В этом произведении речь идет как об украинских, так и иностранных исторических персоналиях, что свидетельствует о попытке летописцев подать широкую панораму украинской жизни на фоне европейских реалий давности. Среди распространенных типов женщин, изображенных в летописи, – исторические деятели, религиозные фигуры (монахини), грешницы, венценосные лица и т. п. Отмечено, что барокковый характер летописи наложил определенный отпечаток на трактовку образов женщин, заимствованных из предыдущих хронографических произведений, которые были источником для Густинской летописи.

Ключевые слова: *женщина, летопись, историческая личность, князь, княгиня, король, королева, император, императрица, Киевская Русь, Византия, Польша, Московское княжество, украинская литература, монахиня, наложница, жена.*

Shcherbak O. V. Women in "Gustynsky Chronicle".

Gustynsky chronicle, created in the second half of the XVII century, is one of the most valuable monuments of the Ukrainian baroque chronicle. Gustynsky chronicle differs from the ancient historiographical works and through it a reader can learn about all the milestones of the world history, from the great flood and up to the middle of the XVI century. Female figures in this chronicle have found a prominent place along with men. According to the model of the "Tale of Bygone Years" Gustynsky chronicle begins his story from ancient times (the Flood and Noah's Ark) to the end of the XVI century – the foundation of the Zaporozhian Sich. Thus, many of the events, described in the so-called Chronicle of Rus', are reflected in the Gustynsky record. The article analyzes Ukrainian and foreign female historical personalities, witnessing the chroniclers' attempt to show the great panorama of the Ukrainian life on the background of European ancient realia. Among spread types of women, depicted in the chronicle, are historical figures, religious figures (nons), sinners, crowned personalities and etc. It is indicated that the barocco character of the chronicle influenced greatly on the handling of women, borrowed from the previous chronographic works, who were the sources for the Gustynsky chronicle.

Key words: *woman, chronicle, historical figure, prince, princess, king, queen, emperor, empress, Kiev Rus, Byzantium, Poland, Moscow principality, Ukrainian literature, nun, concubine, wife.*